

Иқтисодий ўсишга, аввало, рақобатдош
саноат занжирларини яратиш ҳамда бундай
лойиҳаларга инвестицияларни кўпайтириш
орқали эришилади.

Ш. Мирзиёев
Ўзбекистон Республикаси Президенти

Лойиҳа ташкилотчиси:

“Ўзсаноатқурилишбанк” АТБ

Тузувчи:

“ЎзқурилишматериалЛИТИ” МЧЖ илмий-тадқиқот ва
инжиниринг маркази.

Тақризчилар:

С.Р.Мажидов – Тошкент архитектура-қурилиш институти “Қурилиш
материаллари ва кимё” кафедраси мудири, т.ф.ф.д, доцент.

М.А.Атаев - «Ўзсаноатқурилишматериаллари» уюшмасининг Табиий
пардозбоп тошлар ва бошқа тош маҳсулотлари ишлаб чиқаришни ри-
вожлантириш хизмати бошлиғи.

Ушбу қўлланма

“Ўзсаноатқурилишбанк” АТБ тухфаси ҳисобланади.

© “Ўзсаноатқурилишбанк” АТБ – 2021

© “ЎзқурилишматериалЛИТИ” МЧЖ – 2021

Ушбу қўлланма «Ўзсано-атқурилишбанк» АТБ, «Ўзсаноатқурилишматериаллари» уюшмаси, ҳамда «ЎзқурилишматериалЛИТИ» МЧЖ илмий-тадқиқот ва инжиниринг маркази томонидан мрамардан плитка ишлаб чиқаришни ташкил этиш ниятидаги тадбиркорлар учун амалий-услубий қўлланма мақсадида яратилди.

Амалий-услубий қўлланмадан фойдаланиб мрамардан плитка ишлаб чиқариш ҳақида умумий маълумот олиш, керакли хом ашё тур-

лари, мавжуд заҳиралар, ишлаб чиқариш технологиялари, сифат, меъёрий ҳужжатлар, ўлчов воситалари, иқтисодий самарадорлик кўрсаткичлари, экологик меъёрлар ва атроф муҳитга таъсири, техника хавфсизлиги, саноат санитария қоидалари, тадбиркорликни рўйхатдан ўтказиш ҳамда тижорат банкларидан кредит олиш тартиблари келтирилган.

Ушбу қўлланмадан фойдаланиб ўз бизнесингизни бошланг!

Сизга ёрдам берганимиздан миннатдормиз!

МУНДАРИЖА

Кириш	6
I. Мармар ҳақида умумий маълумот	10
1.1 Республикада мармардан тайёранган плиткалар ишлаб чиқариш истиқболлари ва жаҳон тажрибаси	12
1.2 Мармар плиткаларининг турлари, ўлчамлари, физик-механик кўрсаткичлари	18
1.3 Афзалликлари	22
1.4 Ишлаб чиқариш ҳолати рақамларда	24

II. Республика худудларида мавжуд мармар заҳиралари	28	6.1 Экологик меъёрлар ва тартибга солувчи хужжатлар	56
III. Мармардан плиткалар ишлаб чиқариш технологияси	34	6.2 Экологик хужжатларни расмийлаштириш	60
IV. Сифат, меъёрий хужжатлар ва ўлчов воситалари	40	VII. Меҳнатни муҳофаза қилиш	62
4.1 Стандарт ва сифат кўрсаткичлари	42	7.1 Техника хавфсизлиги ва саноат санитария қоидалари	64
4.2 Мувофиқлик сертификати ва уни online тарзда расмийлаштириш	46	VIII. Тадбиркорлик субъектларини интернет тармоғи орқали давлат рўйхатидан ўтказиш механизми	70
4.3 Ўлчов воситалари ва уларни қиёслов кўриги	48	IX. Янги ташкил этилган тадбиркорлик субъектларини молиялаштириш тартиби	72
V. Самарадорлик кўрсаткичлари	50	Фойдаланилган адабиётлар	74
VI. Экологик меъёрлар ва атроф муҳитга таъсири	54		

КИРИШ

Бунёдкорлик ишлари қий-
матининг **55 - 60 фоизини** ку-
рилиш материаллари ташкил
етиши, замонавий меъморчи-
лик янги, сифатли, арзон, енгил
ва зилзилабардош, инновацион
маҳсулотларни талаб қилиши

инобатга олинса, қурилиш ма-
териаллари ишлаб чиқариш
соҳаси тараққиёти ва аҳамия-
тини ҳис қилиш, англаш қийин
эмас.

Республикамызда ҳозирги
кунда рақобатбардош маҳсу-

лотларни ишлаб чиқариш ва экспорт қилиш бўйича барқарор ўсиш суръатларини таъминлаш, шунингдек, қурилиш материаллари саноати корхоналарини модернизация қилиш, техник ва технологик янгилашга қаратилган таркибий ўзгартиришларни янада чуқурлаштириш юзасидан тизимли ишлар амалга оширилмоқда.

Бунда тармоқни жадал ривожлантириш ва диверсификация қилиш учун қулай шарт-шароитлар яратиш, маҳаллий минерал хом ашё ресурсларини қайта ишлашга инвестицияларни жалб қилиш ва бунинг натижа-сида қурилиш материалларини экспорт қилиш ҳажмларини

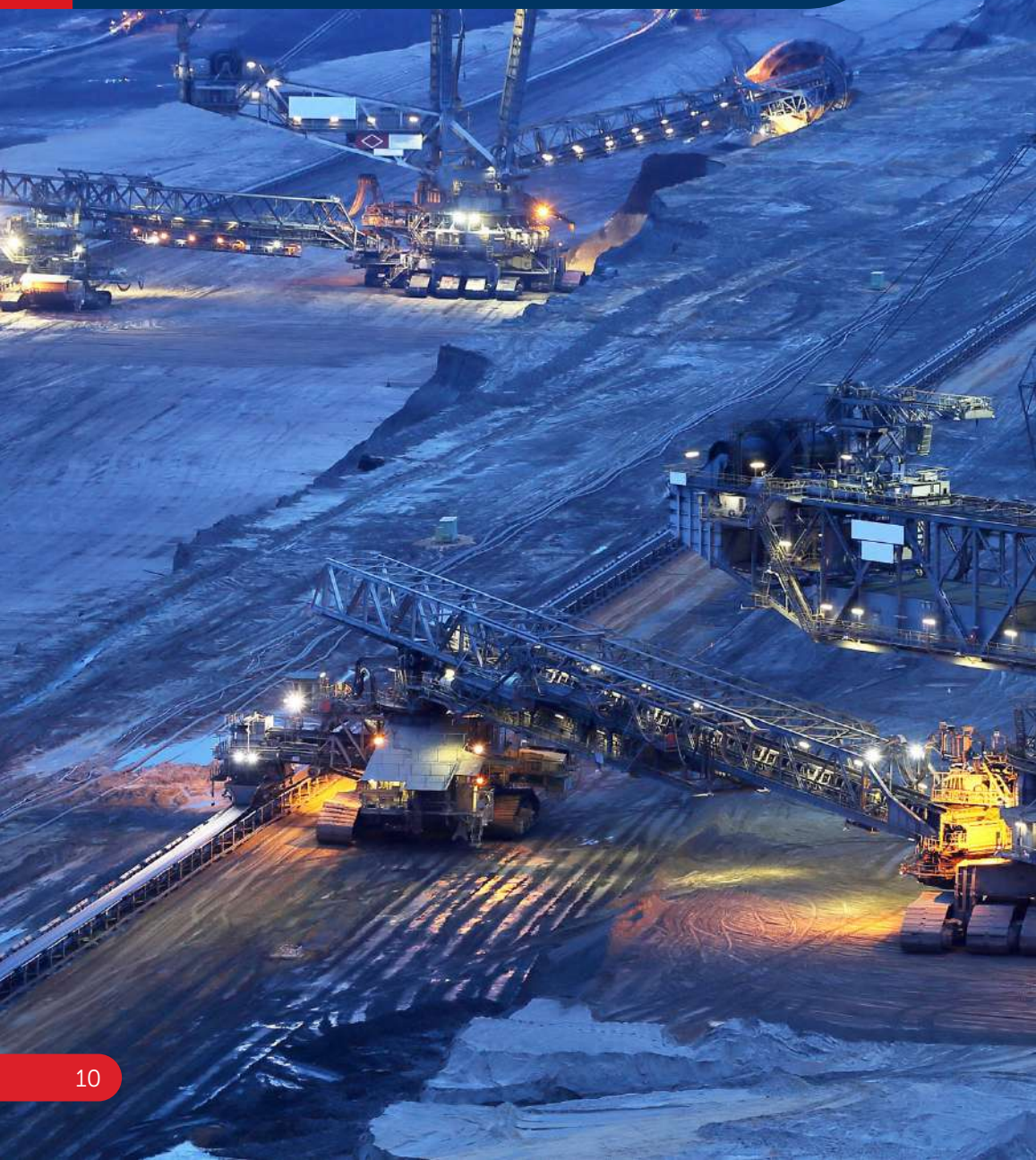
оширишга алоҳида эътибор қаратилмоқда.

Умуман олганда, Ўзбекистонда қурилиш материаллари саноати ривожланиш учун жуда юқори салоҳиятга эга. Саноатнинг ўсиши ва ривожланишини қўллаб-қувватловчи омиллар қаторида мамлакатдаги иқтисодий вазиятнинг умумий яхши-ланишини, қурилиш, айниқса, уй-жой қурилишининг ўсишини алоҳида таъкидлаш мумкин.

Таҳлилларга эътибор қара-тадиган бўлсак, йилдан-йилга табиий пардозбоп тошларни ишлаб чиқариш ва уни нафақат маҳаллий балки жаҳон бозори-га етказиб бериш бўйича ишлар йўлга қўйилган.

I. МАРМАР ҲАҚИДА УМУМИЙ МАЪЛУМОТ

1.1 Республикада мрамрдан тайёранган плиткалар ишлаб чиқариш истиқболлари ва жаҳон тажрибаси

МАРМАР (лот. marmor, юн. marmaros — ялтироқ тош сўзидан) — кристалли тоғ жинси. Оҳактош ёки доломитнинг тўла қайта кристалланишидан ҳосил бўлган. Минерал доначаларининг ўлчамига қараб (0,05 — 2,25 мм) майда, ўртача ва йирик доначали мармарлар фарқ қилинади. Майда доначали мармар сифатли ҳисобланади, чунки унда ғовак ва дарзлик кам. Мармарнинг таркиби, асосан, кальцит (CaCO_3)дан иборат, озроқ MgO , FeO , Fe_2O_3 дан иборат. Таркибида MgO кўп бўлган тури доломитли мармар деб аталади. Мармарга бошқа минераллар (кварц, халцедон, лимонит, хлорит, гематит, пирит ва бошқалар), шунингдек, органик бирикмаларнинг кўп қўшилганлиги унинг хоссаларини (муштаҳкамлиги, ранги, зичлиги ва ҳ. к.) кенг диапазонда ўзгаришига сабаб бўлади. Мармарга кварц қўшилган бўлса унинг муштаҳкамлиги ортади, бинобарин ишлов бериш ҳам қийин-

лашади. Қўшимчалар мармарнинг сифатини ё оширади ёки камайтиради. Структураси бир хил бўлган мармарлар совуққа чидамли бўлади. Курилиш амалиётида мармар деб сайқал бериш мумкин бўлган ўртача қаттиқликдаги метаморфик жинсга айтилади булар — мармар, мармарлашган оҳактош, зич доломит, офикальцит, карбонатли брекчия ва карбонатли конгломератлар. Мармарнинг ранги (қизил, пушти, сарғиш, қўнғир, яшил, жигарранг, қора, кулранг, оқ) турли хил кимёвий ва механик аралашмаларга боғлиқ. Мармарнинг физик хоссалари зичлиги 1900—2800 кг/м³, сиқилишга муштаҳкамлик чегараси 10,0 — 25,0 МПа, синишга чидамлилик чегараси 10—30 МПа, сув шимувчанлиги 0,15— 0,50%, ғоваклиги 1%гача. Мармарнинг бир текис оқ ёки қора ранглиси жуда қадимдан хайкалтарошлиқда ишлатилиб келинади. Ўзбекистоннинг қадимий Самарқанд, Бухоро,

Хива, Қўқон ва бошқа шаҳарларидаги меъморий обидаларида мармарнинг катта харсанг тошларидан тортиб, то майда мармар плиткаларигача ишлатилган. Тошкент шаҳридаги қўпгина театр, маъмурий бинолар ва метрополитен станцияларида Ўзбекистон мармари ишлатилган. Яхлит катта мармар бўлаклари (блок) махсус мармар тошларни қазиб олиш ускуналари ёрдамида қирқиб олинади.

Мармар конлари Ўзбекистон (Навоий, Самарқанд, Бухоро, Тошкент, Фарғона вилоятлари ва Қорақалпоғистон Республикаси), Козоғистон, РФ (Карелия, Урал, Сибирь), Арманистон, Италия, Греция, Куба, Франция, Норвегия, АҚШ ва бошқа мамлакатларда мавжуд.

Ўзбекистонда саноат аҳамиятига эга бўлган мармар конлари Навоий, Самарқанд, Бухоро, Тошкент, Жиззах Фарғона вилоятлари ва Қорақалпоғистон Республикаси жойлашган.

2021 йилнинг 1 январь ҳолатига республика ҳудудида захи-

раси тасдиқланган 125 та, умумий захираси 156,4 млн.куб метр табиий пардозбоп тош конлари мавжуд бўлиб, бугунги кунда 65 та конда умумий захираларнинг 49 фоизидан фойдаланиб келинмоқда.

2020 йил 1 август ҳолатига Геология қўмитаси томонидан табиий пардозбоп тошларни қазиб олиш ва истиқболли майдонларни геологик жиҳатдан ўрганиш учун 227 та лицензиялар берилган. (қазиб олиш учун-123, геологик жиҳатдан ўрганиш - 104).

2020-2022 йилларда умумий қуввати 347,1 минг куб метр табиий пардозбоп тошларни қазиб олиш ва 2,6 млн. кв.м. мармар, гранит ва бошқа тошлардан ҳар хил ўлчамдаги плиталар ишлаб чиқариш бўйича 23 та лойиҳаларни амалга ошириш режалаштирилган.

Ушбу лойиҳаларни ишга туширилиши натижасида, 6,6 млн. доллар экспорт қилиш ва 133,4 млрд. сўмлик бюджетга қўшимча тушум имкониятларини яратиш ҳамда 1446 та янги иш ўрни ташкил этилади.

Хусусан, Навоий вилоятининг Ғозғоншаҳарчаси ҳудудида «Ўзсаноатқурилиш материаллари» уюшмаси, Ўзмилийбанк («НБУ Газган Инвест» МЧЖ) ва маҳаллий тадбиркорлар иштирокида умумий қиймати 52 млн. доллар бўлган 14 та лойиҳа ишлаб чиқилиб, ушбу лойиҳаларни барчаси 2020 йилда ишга туширилди ва 850 та янги иш ўринлари яратилган.

Янги қувватларни ишга тушириш натижасида экспортбоп харсанглар (блок) қазиб олиш ва янги турдаги маҳсулотлар (ҳар хил турдаги плиталар,

балясина, перилла, бордюрлар, архитектуравий маҳсулотлар ва бошқалар) ишлаб чиқаришга эришилмоқда.

Шунингдек ҳосил бўлган чиқиндидан:

1. Мармар тош бўлақларидан композит коплама материаллар ишлаб чиқариш;

2. Табиий тошлардан маёлика ва мозаик плиткалар ишлаб чиқариш;

3. Мармар конларда ва ишлаб чиқаришда ҳосил бўлган чиқиндилардан брекча, шебен ишлаб чиқарилмоқда.

Хорижий компаниялар бугун

инвесторлар учун яратилган имкониятлардан фойдаланиб, Ўзбекистон бозорини фаол равишда ўрганмоқдалар. Ушбу ҳамкорлик нафақат янги ишлаб чиқариш қувватларини ишга тушириш, балки мамлакатда бир пайтлар улуғвор бўлган саноат анъаналарини тиклашга ҳам имкон беради.

Жаҳон миқёсида Испания, Хитой, Италия, Ҳиндистон, Россия, АҚШ, Куба, Украина, мамлакатларида мрамарнинг йирик конлари мавжуд.

Тайёр маҳсулотларни ишлаб чиқариш ва экспорт қилишда шунингдек, мрамар турлари-

нинг сони, ривожланиш ва катта тажриба кўрсаткичларига кўра - Италияга тенг келадигани йўқ. Италияда дунёдаги мрамар захираларининг тахминан 30% ва гранитнинг тахминан 10% мавжуд.

Дунёнинг турли мамлакатларидаги тош захиралари ҳажми 15 миллиард тоннани ташкил этади.

Умуман бутун дунё бўйича Хитойнинг ГУАНСИ, Италиянинг КАРРАРА, Ҳиндистоннинг Ражастан, Грециянинг ТАССОС, Испаниянинг АЛИСАНТЕ, АҚШнинг ВЕРМОНТ шаҳарларида мрамарнинг катта захиралари мавжуд.

1.2 Мармар плиткаларининг турлари, ўлчамлари, физик-механик кўрсаткичлари

Девор ва пол турли услубларда чиройли кўринишга келтириш ёки безаш ҳар қандай бинонинг интерьер ҳамда экстерьер қисми учун долзарбдир. Мармардан тайёрланган зинапоялар ва устунлар, дераза токчалари, деворлар, пешайвонлар, устунлар, балконлар, ўтириш учун жойлар, фавворалар, турар жой биноларини қуриш, умуман олганда қурилиш соҳасининг ажралмас бўлагига айланган десак муболаға бўлмайди.

Мармардан тайёрланган мустаҳкам ва ташқи таъсирларга бардошли плиткалар ёрдамида деворларни қоплаш мумкин. Мармар плиткалари билан қопланган деворлар жазирама ёзда совуқни мукамал ушлаб туради, қишда эса совуқ киришига қаршилик кўрсатади. Ушбу материалдан радиоактив нурларга чидамли омборхоналар ва бинолар қуриш мумкин, чунки бу материал радиация ва ҳар қандай кимёвий моддалар

таъсирига бардошли ҳисобланиб, уларга фаол қаршилик кўрсатади ҳамда бино ички қисмига киришига таъсир қилади.

Мармар плиткалари асосида безалган уй ўзининг ноёб гўзаллиги билан ажралиб туради. Ушбу уй кўп йиллар давомида ўз эгасига хизмат қилиши мумкин ва унинг гўзаллиги ўз қийматини йўқотмайди. Чунки мармарга шамол ва ёғингарчиликлар ўз таъсирини ўтказмайди ва уни оддий сув билан тозалаш ёки мармар юзасига зарар етказа олмайдиган ювиш воситаларидан фойдаланган ҳолда асраш осон. Ушбу турдаги қурилиш материаллари кўплаб мамлакатларда машҳурдир, чунки бу асосдаги уйлар ва пойдеворлар ҳар доим ишончли эканлиги кафолатланган. Мармар ҳар доим қадрланган ва қадрланади, чунки ушбу материал табиатнинг ўзи томонидан инъом этилган ва у ҳар қандай биноларга нафосат қўшади.

Мармарнинг кўрсаткичлари

Зичлик - бу модданинг бирлик ҳажмининг массаси. Маҳсулотнинг оғирлиги зичликка боғлиқ. Мармарнинг зичлиги унинг минерал таркибига ва тошнинг ғоваклилигига боғлиқ. Мармарнинг физик механик кўрсаткичлари қуйидагилар:

- Зичлиги 1900 дан 2900 кг/м³ гача;

- Мармарнинг ғоваклилиги - максимал 1 фоиз;

- МООС шкаласи бўйича қаттиқлиги даражаси - 3 дан 4 гача;

- Сувни ютиши - 0,15-0,6 фоиз;

- Силишга қаршилиқ кўрсаткичи - 10-3 Мпа;

- Силишга қаршилиқ кўрсаткичи - 100 дан 250 мпа гача;

- Солиштира оғирлиги - 2,7 г/см³.

Ғоваклик, шунингдек, мармар тошнинг энг муҳим сифат кўрсаткичларидан бири бўлиб, у ундан тайёрланган буюмнинг чидамлилигининг асосий кўрсаткичидир. Сувнинг сингиши, туз ва кислотага чидамлилиги ғоваклилигига боғлиқ. Яъни, улар

материалнинг чидамлилигига таъсир қилади. Бундан ташқари, умумий ғоваклилик мустаҳкамлик ва эластик параметрларини, иссиқлик ўтказувчанлигини, силлиқланувчанлигини, декоратив эффектини, тошнинг турли боғловчиларга ёпишишини ва бошқа сифат кўрсаткичларини белгилайди.

Умумий ғоваклиликнинг ошиши билан мустаҳкамлик хусусиятлари, тоғ жинсларининг эластиклиги, масса зичлиги пасаяди, материалнинг силлиқланиши ёмонлашади, лекин маҳсулотнинг оғирлиги ҳам пасаяди ва тошнинг ишчанлиги яхшиланади

Мармарнинг ўртача ғоваклилик кўрсаткичи - 1%.

Сувни ютиш тошнинг ҳажмини сув билан тўлдириш даражасини билдиради. Сув билан тўйинган тош намунасининг массасини мутлақо қуруқ ҳолатда унинг массасига фоиз нисбати сифатида аниқланади.

Жило бериш - бу ғовакликка боғлиқ бўлган муҳим сифат. Олимлар баъзида - бу материалнинг «якуний порлаши» деб таъкидлашади. Тош юзаларини

силлиқлаш маҳсулотнинг чидам-
лилигини оширади ва тошнинг
декоратив хусусиятларини очиб
беради. Жилоланган юзанинг
каттароқ чидамлилиги сув зар-
раларини юзага камроқ ёпиши-
ши туфайли эришилади, бу эса
маҳсулотнинг сувга сингишини
камайтиради.

Мармар плиткаларнинг стан-
дарт ўлчамлари. Ушбу ўлчамлар
транспортировка, қурилишда
қўллаш ва фойдаланиш учун мос
этиб тасдиқланган.

Демак мармар плиткаларнинг
баъзи ўлчамлари, мм.

1. 300x600x20-30, 300x300x20-30 - Эҳтимол,
мармар плиткаларнинг энг кенг
тарқалган машхур формати.

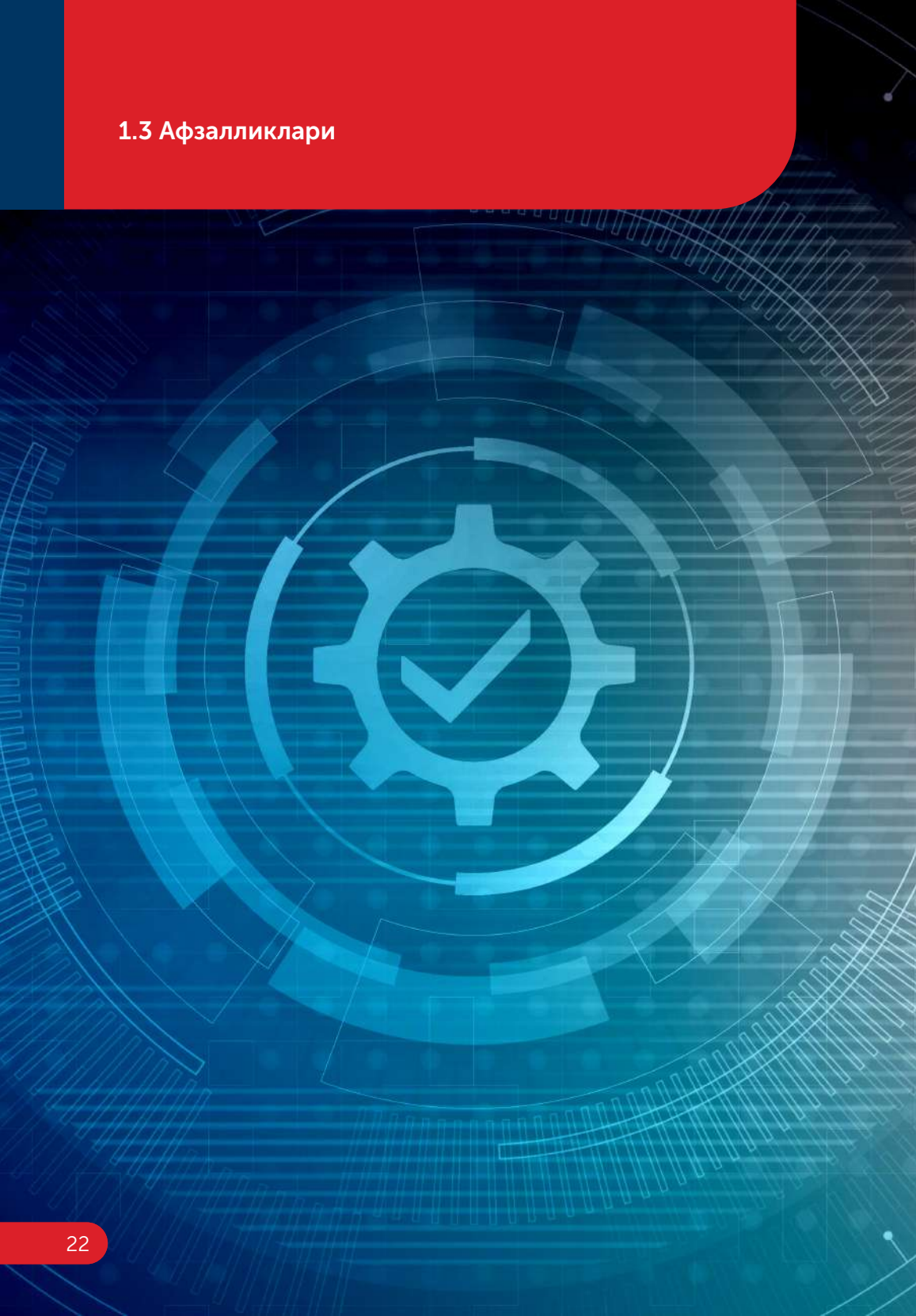
2. 600x600x20-30 -. Ушбу
форматнинг машхурлиги унинг
ўлчамидир - бу ҳар қандай
сиртга ётқизиш учун жуда қу-
лай бўлган тенг қиррали квад-
рат.

3. 305x305x10 - Бундай
плиткалар бутунлай бошқача
принцип ёрдамида кесилган.

4. 400x600, 450x450 ва
бошқа ўлчамлар асосан буюрт-
ма асосида тайёрланади.

1.3 Афзалликлари

Табиий хом ашёнинг ўзига хос хусусиятлари бино ва иншоотларнинг ички ва ташқи қисмларини қоплаш учун энг мақбул ечим ҳисобланади. Мармар бундай ижобий хусусиятларга эга табиий тош ҳисобланади. Замонавий қурилишда мармар тайёрланган плиткалар бошқа турдаги плиткалардан афзалликлари туфайли кенг фойдаланилиб келинмоқда.

Афзалликлари.

1. Эстетик жозибадорлик.

Юқорида айтиб ўтилганидек, табиий мармардан тайёрланган пардозлаш материаллари бино ва иншоотларга ўзига хос жозоба ва чирой бағишлайди.

2. Универсаллик. Бино ва иншоотларни барпо этишда мармар плиткалари ва мармардан тайёрланган қурилиш материалларидан фойдаланиш ҳеч қачон ўз долзарблигини йўқотмаган. Сув билан тозалаш ёки мармар юзасига зарар етказа олмайдиган ювиш воситаларидан фойдаланган ҳолда ишлов бериш натижасида ҳар йили янгидек кўриниш бериб туради.

3. Мутаҳкамлик. Мармар ўзига тушадиган кундалик юкламаларга бардошли ҳисобланади. Ушбу кўрсаткич плиткалари учун жуда муҳимдир.

4. Фойдаланиш муддати.

Ушбу материалнинг чидамлиги ажойибдир. Юқори сифатли материал бир неча асрлар давомида хизмат қилиши мумкин. Мармар плиткаларига тўғри ишлов берилган тақдирда ундан фойдаланиш муддати тахминан 400-500 йилни ташкил этиши мумкин.

5. Табиийлик. Табиий келиб чиқиши туфайли мармар бутунлай экологик тоза материалдир. Материал ўзидан инсон саломатлиги ва атроф муҳит учун хавfli микроэлементларни чиқармайди.

1.4 Ишлаб чиқариш ҳолати рақамларда

2016 йилда табиий пардозбоп тошларга бўлган талаб 1 356,3 минг тоннани, ишлаб чиқариш ҳажми эса 871,1 минг тоннани ташкил этган (таъминланганлик даражаси 64%).

2020 йилга келиб юқоридаги барча рақамларда ўсиш кўрсаткичлари юз берган. Хусусан, 2020 йилда табиий пардозбоп тошларга бўлган талаб 2 040,0 минг тоннани, ишлаб чиқариш ҳажми эса 2 069,0 минг тоннани ташкил этган (таъминланганлик даражаси 101 %).

Амалда 2016 йилда умумий қиймати 49,6 млрд сўмлик 21,4

минг тонна мрамор, травертин ва гранит маҳсулотлари ишлаб чиқарилган бўлса, ушбу рақамлар 2021 йилда 217,8 млрд сўмлик 100,0 минг тонна, 2026 йилда 572,4 млрд сўмлик 270,0 минг тоннани ташкил этиши режалаштирилмоқда.

2026 йилга келиб табиий пардозбоп тошлар билан таъминланганлик 108 % ни ташкил этиши прогноз қилинмоқда (2020 йилга нисбатан 1,1 баробар).

2020 йилда 0,1 млн тонна табиий пардозбоп тошлар импорт қилинган бўлса, 2026 йилга ке-

либ ички талаб қопланиши натижасида 0,5 млн тонна махсулот экспорт қилинади.

Юқори қўшилган қийматли махсулот бўлган табиий ва сунъий тошлар экспорт кўрсаткичи 2021 йилда 4 млн АҚШ доллари, 2026 йилда 14 млн АҚШ долларини ташкил этиши кутилмоқда.

Умумий олганда, 2021 йилда республикада барча турдаги қурилиш материаллари ишлаб чиқариш кўрсаткичи 24,2 трлн сўмни, 2026 йилда эса 41,5 трлн сўмни ташкил этиши ре-

жалаштирилган. Экспорт эса 2021 йилда 270 млн АҚШ доллари, 2026 йилга келиб эса 505 млн АҚШ долларига етказилиши прогноз қилинмоқда.

Шу билан бирга, соҳага жалб этилаётган инвестициялар миқдори 2021 йилда 1 610,0 млн АҚШ доллари, 2026 йилда 2 250,0 млн АҚШ долларини, маҳаллийлаштириш кўрсаткичлари эса 2021 йилда 905,1 млрд сўмни, 2026 йилга келиб эса 1 550,0 млрд сўмни ташкил этиши кутилмоқда.

II. РЕСПУБЛИКА ҲУДУДЛАРИДА МАВЖУД МАРМАР ЗАҲИРАЛАРИ

Мармар конлари республикамизнинг Навоий, Самарқанд, Қашқадарё, Қорақалпоғистон, Бухоро, Тошкент ва Наманган вилоятларида жойлашган.

Бугунги кунда саноатда ўзлаштириш учун долзарб аҳамиятга эга бўлган, жами фойдаланилмаётган 31 та қуйидаги конлар мавжуд.

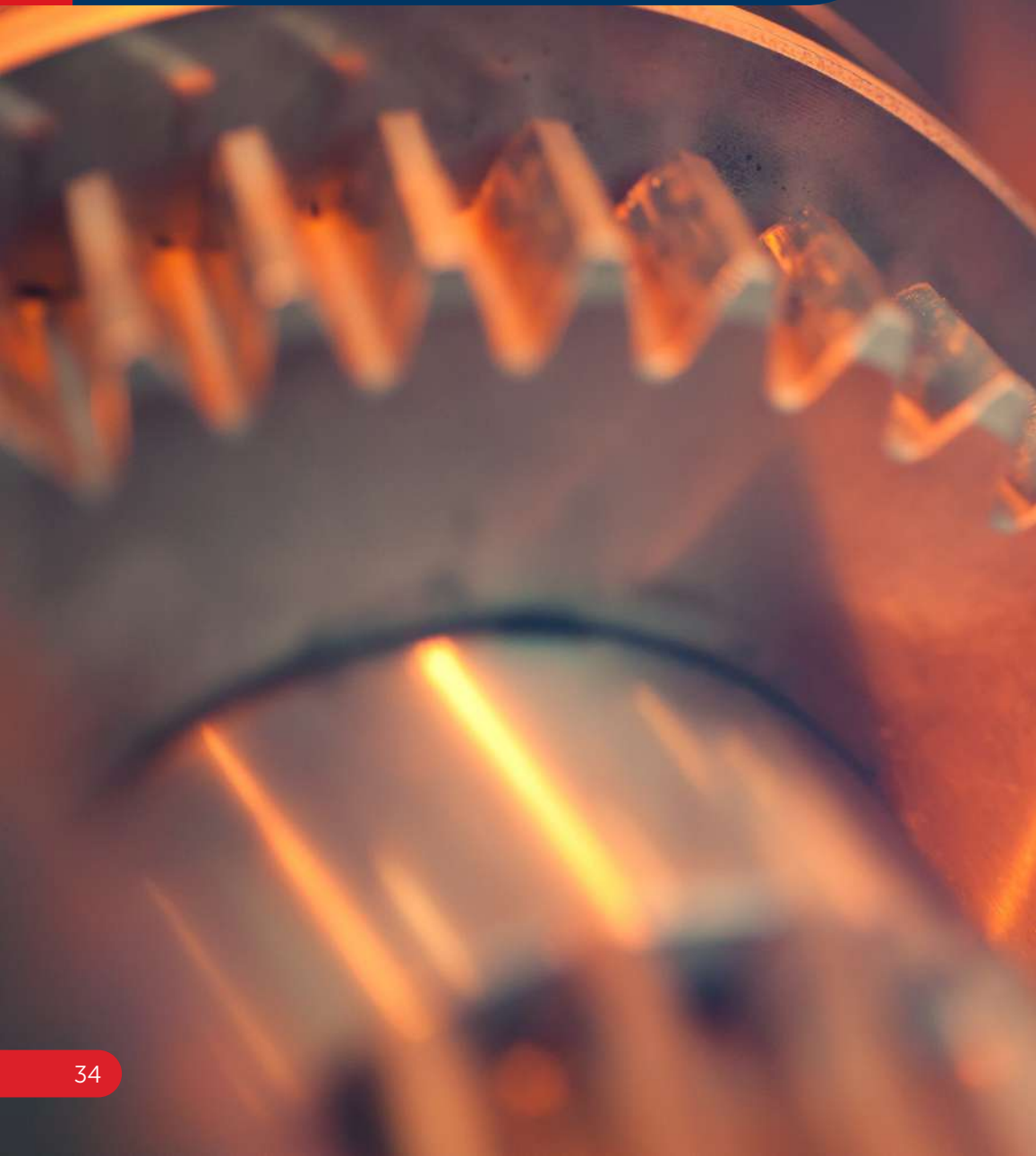
Номи ва жойлашуви	Захи-раси	Туси	Туман	Вилоят
Кахралисайское (1992).С3 40 км г. Беруний	639,1	Оқ-кулранг, пушти, тўқ-сарик мармар	Беруний	Қорақал-поғистон
Тозбулак-III. 8 км С пос.Учку-дук	407	Кулранг мар-мар, Оч-кулранг мармар	Пешку	Бухоро
Тозбулакское (1990) (сов. Дженгельды) 220 км С3 г. Бухара	16 006	Оқ мармар-дан тортиб тўқ кулранг мармар-гача	Пешку	Бухоро
Уразджан, участок. 75 км. Тинчлик	666	Кулранг ва холли мармар	Ғиждувон	Бухоро
Шараксай. 18 км. ЮЗ с.Пшагар	2 505,7	Пушти ва сарик доначали оқ мармар	Зомин	Жиззах
Бадамзарское (1974) 30 км СВ ж.д.ст. Китоб	1136	Мармарлашган охактош, тўқ кулрангдан қо-рагача	Китоб	Қашқадарё
Искана. 30 км. Китаб	1 080,1	Оқ, оч кулранг мармар	Китоб	Қашқадарё
Макрид. 6 км. Макрид	480	Оқ, оч кулранг мармар	Китоб	Қашқадарё
Севазское (1978) 20 км В ж.д.с. Китаб	1 527	Кулранг мармар	Китоб	Қашқадарё

Номи ва жойлашуви	Захи-раси	Туси	Туман	Вилоят
Тамчиатинское (1994) 25 км С ж.д.с. Китаб	389	Кулранг мармар	Китоб	Қашқадарё
Ташкала.(1998) 30 км.В ж.д.ст. Китаб	234	Кулранг, тўқ кулранг мармар.	Китоб	Қашқадарё
Хазарновинское (1982) 26 км ЮВ ж.д.с. Китаб	1 548	Оқ, оч кулранг мармар	Шахрисабз	Қашқадарё
Арба (1995) 10 км ССВ пос.Газган	170,5	Мармарлашган охактош	Нурота	Навоий
Бушан 5 км СЗ п.Газган Участок Бушан I Юго-Западная часть и Северо-Восточная часть	1363,1	Оқ, оч кулранг мармар	Нурота	Навоий
Контахта I (2008) 5 км С пос.Газган	42	тўқ кулранг	Нурота	Навоий
Нуратинское (1990) 2 км к ЮЗ от г.Нурата	545,9	Кулранг ва холли мармар	Нурота	Навоий
Тепаликское (1977) 20 км ЮЗ г.Навои	885,8	Мармарлашган охактош қора майда донали	Навоий	Навоий
Газган-Нур 30 км г. Нурата	323	Оқ мармар	Нурота	Навоий
Гулькон 1 км. Нурата	97	Оқ мармар	Нурота	Навоий
Коникатор-1 (2008) 0,7 км. Газган	126	Тўқ кулранг, қора мармар.	Нурота	Навоий

Номи ва жойлашuvi	Захи- раси	Туси	Туман	Вилоят
Контахта-2 7,5 км С3 пос. Газган	447	–	Нурота	Навоий
Нурата (Уч. Карамулла) (1984) 6 км С3 г.Нурата	282	Мрамор для декоративного щебня	Нурота	Навоий
Чоркудук 8,5 км. Газган	135,8	Мармар	Нурота	Навоий
Аманкутанское 50 км Ю г.Самар- канда	42.2	Мармарлашган охактош	Ургут	Самарқанд
Джамское (1979) 2 км С пос.Ждам	2111,4	–	Нурабод	Самарқанд
Чингалийское 18 км ЮВ ж.д.ст. Зирабулок	876,8	–	Нурабод	Самарқанд
Бешбармак (1997). 20 км Улус (Джам)	250	Ок, оч кулранг мармар	Нурабод	Самарқанд
Ходжаосмин 14 км ЮВ нас.пункт Хандиза	2425,5	Мармар	Сариосиё	Сурхон- дарё
ГКараханинское (1985) 15 ЮВ г Алмалык	430,4	Мармарлашган охактош	Пискент	Ташкеннт вилоят
Сюрената-1 14 С3 г. Паркент	243	Мармар	Пискент	Ташкеннт вилоят
Суратташское 15 км С3. Сох	348	Мармарлашган охактош	Сўх	Фарғона

III. МАРМАРДАН ПЛИТКАЛАР ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ТЕХНОЛОГИЯСИ

Табиий пардозбop тошлар қурилиш соҳасида кенг қўлланилади, чунки улар бир қатор ижобий хусусияларга эга. Ушбу жабҳада мarmарга алоҳида эътибор бериш лозим. Ушбу тош юқори мутаҳкамликка, сувга ва совуққа чидамлилиқ кўрсаткичларига эга ҳисобланади.

Ҳозир мarmардан турли хил плиткaлар ишлаб чиқариш технологиясини қисқача баён қиламиз.

1-Босқич. Дастлаб мarmар карьерининг асосий қисмидан мarmар тоши қазиб олинади ва қазиб олинган қатлам қисмларга бўлинади. Одатда материални олиш кўпинча махсус олмосли арралар ёрдамида амалга оширилади.

Мarmарни блокларга ажратиш ҳам ушбу турдаги техника ёрдамида бажарилади. Маҳсулотларни мarmар плиткaлари ишлаб чиқариш майдончасига ташиш темир йўл ёки юк машиналарида амалга оширилади.

2-Босқич. Ушбу босқичда олинган блокларни кесиш ишлари турли усуллар билан

амалга оширилади. Кўпинча бунинг учун битта ва кўп симли машиналар, шунингдек, дисклар билан жиҳозланган ускуналар қўлланилади. Ушбу машиналар дискларининг диаметри уч ярим метрга етиши мумкин, шунинг учун катта блокли мarmар тошларини муаммосиз қайта ишлаш мумкин.

3-Босқич. Ушбу босқичда мarmар маҳсулотининг олд томони қайта ишланади. Бу ишлов бериш жараёни бўлиб, мarmар устаси тошнинг юқори қатламининг кичик қисмини силлиқлаш йўли билан олиб ташлайди. Олиб ташланган устки қисм туфайли мarmардаги чизиклар, ҳар хил турдаги кераксиз минераллар силлиқлашиш натижасида йўқотилади. Миждознинг талабларига қараб, ярим тайёр маҳсулотларга жило бериш ишлари ўтказилади. Амалга оширилган ишларнинг ҳар бир босқичида материалларни ташиш жараёнини осонлаштирадиган махсус юклаш ускуналари мавжудлиги алоҳида аҳамият касб этади.

4-Босқич. Олд юзаси қайта ишланган ярим тайёр маҳсулотлар керакли шакли ва ўлчамдаги плиткалар кесилади.

Шундай қилиб, сиз нафақат мрамар плиткаларни, балки, дераза токчалари, ошхона ме-беллари учун устунчалар ва шу каби бошқа маҳсулотларни ишлаб чиқаришингиз мумкин. Тайёр маҳсулотлар қадоқлаш бўлимига етказиб берилади.

Бу ерда плиткалар юзаси

тозаланади ва ишлаб чиқари-лаётган маҳсулотларнинг сифа-ти текширилади. Шундан сўнг, маҳсулотлар плёнка билан қа-доқланади ва поддонларга ёки махсус қутиларга жойлаштири-лади.

Шундай қилиб, мрамар плиткалар тайёрлаш жараёни бирмунча мураккаб. Сифатли маҳсулотларни яратиш учун юқори сифатли, ишончли уску-налар талаб қилинади.

**Мармардан плиткалар
ишлаб чиқариш технологик
линияларининг дастлабки
нархлари**

1. Хитой Халқ Республикасида ишлаб чиқарилган HLQY-2300 multi-blade мармар кесиш ускунаси. Дастлабки нархи – 30-31 000 АҚШ доллари.

2. Хитой Халқ Республикаси-

да ишлаб чиқарилган GJHY-3015 multi-blade мармар кесиш ускунаси. Дастлабки нархи – 18 000 дан 31 000 АҚШ долларигача.

Ушбу ускуналар орқали мармардан плитка ишлаб чиқариш технологияси ишга туширилиши натижасида 10-15 нафар янги иш ўрни яратилиши мумкин.

IV. СИФАТ, МЕЪЁРИЙ ҲУЖЖАТЛАР ВА ЎЛЧОВ ВОСИТАЛАРИ

4.1 Стандарт ва сифат кўрсаткичлари

Ўзбекистон Республикасининг "Стандартлаштириш тўғрисида"ги Қонунига асосан барча маҳсулот ва хизматлар тегишли тартибда стандартлар асосида ишлаб чиқарилиши қатъий белгилаб қўйилган.

Шунинг учун мрамардан тайёрланган плиткалар белгиланган стандарт талаблари доирасида ишлаб чиқарилиши зарур. Ушбу стандартларни Ўзбекистон Республикаси Инвестициялар ва ташқи савдо вазирлиги

хузуридаги Техник жиҳатдан тартибга солиш агентлигининг Стандартлаштириш институтидан сотиб олиш мумкин.

Норматив ҳужжатларда мрамардан тайёрланган плиткаларни ишлаб чиқариш, уларни сақлаш, хом ашёни танлаш, хом ашё таркибида саноат чиқиндиларидан фойдаланиш тартиби, маҳсулотни ташиш даврий сифат кўрсаткичларини текшириб бориш каби талаб ва тавсиялар келтирилади.

Мармадан тайёрланган плиткаларни ишлаб чиқариш ва у билан боғлиқ жараёнларни амалга ошириш учун зарур намунавий стандартлар келтирилган

Стандарт рақами	Стандарт номи
ГОСТ 9479-2011	Қоплаш, меъморий-қурилиш, ёдгорлик ва бошқа маҳсулотларни ишлаб чиқариш учун тошлардан блоклар. Техник шартлар
ГОСТ 32018-2012	Табиий тошдан ясалган йўл қурилиши материаллари. Техник шартлар
ГОСТ 9480-2012	Табиий пардозбоп тошлар. Техник шартлар
ГОСТ 23342-2012	Табиий тошдан ясалган меъморий ва қурилиш маҳсулотлари. Техник шартлар

Бундан ташқари, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 23 майдаги “Қурилиш материаллари саноатини жадал ривожлантиришга оид қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”-ги ПҚ-4335-сонли қарорининг 6-илоvasи “2021 йилнинг 31 декабрига қадар давлат томо-

нидан қўллаб-қувватлаш орқали қабул қилинадиган қурилиш материаллари соҳасидаги халқаро стандартлар рўйхати”га мувофиқ 2019 йилда 340 та, 2020 йилда 542 та халқаро стандартлар қабул қилинди, 2021 йилда яна 505 та халқаро стандарт қабул қилиш режалаштирилган.

4.2 Мувофиқлик сертификати ва уни online тарзда расмийлаштириш

Жараён оддий ва унда инсон омили иштироки камайтирилган. Мармар плиткалари учун мувофиқлик сертификатини ма-софадан туриб олиш мумкин. Бунда Сиз **singlewindow.uz** элек-трон платформасига кирасиз, **ариза тақдим этиш** тугмачасини босган ҳолда ўз маълумотларин-гизни киритасиз.

Аризангиз кўриб чиқилади ҳамда **3 иш кун ичида** тегишли мутахассислар келиб, Сиз ишлаб чиқараётган мармар плиткала-

ридан намуналар олади. Махсу-лотни тегишли тартибда лабора-тория синовларида текширади, стандарт талабларга жавоб бер-ган тақдирда Сизга мувофиқлик сертификати берилади.

4.3 Ўлчов воситалари ва уларни қиёслов кўриги

Мармар плиткalarини ишлаб чиқаришда турли хил ўлчов воситаларидан, хусусан узунлик ўлчов инструменти, чегаравий ясси узунлик ўлчовлари, соат индикаторлар, штангенциркул каби ўлчов воситаларидан фойдаланилади.

Ушбу ўлчов воситалари қурилиш материалининг сифати, стандарт талабларда белгиланган геометрик ўлчамлардан, оғирликлардан четга чиқмаганлиги каби муҳим фак-

торларни доимий назорат қилиш учун зарур ҳисобланади.

Ушбу ўлчов воситалари Ўзбекистон стандартлаштириш, метрология ва сертификатлаштириш агентлигининг 2019 йил 30 июлдаги «Метрология текширувидан ўтказилиши лозим бўлган ўлчов воситалари туркумларининг рўйхатини тасдиқлаш тўғрисида» ги **3174-сон буйруғига** асосан **Миллий метрология институти томонидан қиёслов кўригидан ўтказилади.**

29%

Мармардан тайёрланган плиткаларнинг самарадорлик кўрсаткичлари

Кўрсаткичлари	Ўлчов бирлиги	Материалларнинг номи	
		Мармардан тайёрланган плитка	Гранитдан тайёрланган плитка
Ишлаб чиқаришдаги электр-энергия сарфи	Квт/соат	112,0	10,5
1 м ² га плитка ишлаб чиқаришдаги меҳнат сарфи	Соат/м ²	1,2	1,95
1 м ² га плитканинг ўртача нархи	Сўм	80 000-120 000	340 000-600 000

VI. ЭКОЛОГИК МЕЪЁРЛАР ВА АТРОФ МУҲИТГА ТАЪСИРИ

6.1 Экологик меъёрлар ва тартибга солувчи ҳужжатлар

Экология – тирик жонзотларнинг яшаш шароити ва уларнинг ўзлари яшаб турган муҳит билан ўзаро мураккаб муносабатлари ва шу асосда туғилган қонуниятларни ўрганади, инсоннинг табиат билан ўзаро таъсирини энг мақбул тарзда ишлаб чиқаради. Экологик назорат атроф муҳитни муҳофаза қилиш ва табиий ресурслардан оқилона фойдаланиш соҳасидаги қонун ҳужжатлари талаблари бузилишининг олдини олиш, уни аниқлаш ва унга чек қўйишга, табиатни муҳофаза қилиш фаолияти самарадорлигини оширишга қаратилган давлат ва жамоатчилик чора-тадбирлари тизимидир.

Ўзбекистон Республикасининг 1992 йилдаги 9 декабрдаги **«Табиатни муҳофаза қилиш тўғрисида»**ги ҳамда 1996 йил 27 декабрдаги **«Атмосфера ҳавосини муҳофаза қилиш тўғрисида»** Қонунлари табиий муҳит шароитларини сақлашнинг, табиий ресурслардан

оқилона фойдаланишнинг ҳукукий, иқтисодий ва ташкилий асосларини белгилаб беради. Қонуннинг мақсади инсон ва табиат ўртасидаги муносабатлар уйғун мувозанатда ривожланишини, экология тизимлари, табиат комплекслари ва айрим объектлар муҳофаза қилинишини таъминлашдан, фуқароларнинг қулай атроф муҳитга эга бўлиш ҳуқуқини кафолатлашдан иборатдир.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 30 октябрдаги “2030 йилгача бўлган даврда Ўзбекистон Республикасининг атроф муҳитни муҳофаза қилиш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги ПФ-5863-сонли фармониға биноан:

- экологик жиҳатдан энг кам хавф туғдирувчи материаллардан, маҳсулотлардан, ишлаб чиқариш объектлари ва бошқа объектлардан устувор даражада фойдаланиш;

- иқтисодиётни экология-

лаштириш, табиатдан фойдаланишнинг иқтисодий механизmlарини жорий қилиш, экологик жиҳатдан энг кам хавф туғдирувчи материаллар, маҳсулотлардан, ишлаб чиқариш объектлари ва бошқа объектлардан устувор даражада фойдаланиш;

- янгидан фойдаланишга топшириладиган ишлаб чиқариш қувватларининг атмосфера ҳавосини ифлослантирувчи стационар манбаларида самардорлиги **99,5 фоиздан** паст бўлмаган чанг ва газларни тўтиб қолувчи қурилмалар қўлланилишини таъминлаш;

- амалдаги ишлаб чиқариш қувватларининг атмосфера ҳавосини ифлослантирувчи стационар манбаларида самардорлиги **95 фоиздан** паст бўлмаган чанг ва газларни тўтиб қолувчи қурилмалар қўлланилишини таъминлаш каби топшириқларидан келиб чиқиб қурилиш материаллари sanoа-тидаги мавжуд ишлаб чиқариш

корхоналари ва янгидан ташкил этиладиган корхоналарга ушбу талаблар белгиланган.

Инсоният ҳаёти уни ўраб турган табиий муҳит билан узвий боғлиқ бўлиб, буни тасдиқлайдиган манбаалар ҳар қадамда учраб туради. Жаҳон кўламида жадал суръатлар билан кечаётган фан-техника инқилоби одамларнинг меҳнат шароити, турмуш даражаси яхшиланишига ижобий таъсир этиш билан бирга у туғдирган экологик ўзгаришлар, ўз навбатида, инсониятга, уни ўз бағрида сақлаётган она табиатга асоратли таъсир кўрсатмоқда. Бизни ўраб турган табиатни чиндан ҳам она десак бўлади. Чунки у бутун борлиқни ҳаётбахш нафаси билан таъминлаб туради, тўйдиради, кийинтиради. Ана шундай марҳаматли табиатнинг озор топиши у билан бевосита одамзод ва жониворларни тахликага солиб қўйиши мумкин. Азот оксидларининг чиқариб ташланиши криоген

техникада ва уй шароитида хлор-фтор-карбонатларнинг кенг қўламда қўлланилиши Ернинг озон қаватини сақлаш муаммосини кескинлаштириб юборади.

Ҳозирги замон фан-техника тараққиёти, шунингдек табиатга антропоген (инсоннинг бевосита қатнашиши) таъсир этишининг тобора кучайиши натижасида табиий омилларнинг ўзаро боғланиши маълум даражада мувозанатдан чиқмоқда, бу эса ер юзида ҳаётий жараён рисоладагидек кечишига хавф солмоқда. Шу боисдан табиий муҳитни асраш муаммолари кўп жиҳатдан экологик тадқиқотлар билан боғланади.

Табиий бойликлардан оқилана фойдаланишдан табиатда рўй берадиган жараёнларнинг ўзаро боғлиқлиги ва ривожланиш қонуниятлари ҳақидаги билимлар катта аҳамиятга эга. Бусиз табиий жараёнларга баҳо бериш, уларни ҳисобга олиш, табиатга, табиат компонент-

ларига кўрсатилган ҳар қандай таъсирнинг келажакда қандай оқибатларга олиб келишини олдиндан билиш мумкин эмас. Инсон табиатдан фойдаланганда ва унга таъсир кўрсатаётганда билиши ва фаолиятида амал қилиш зарур бўлган, асосан, **5 қонуният** мавжуд:

1) Табиатдаги барча компонент ва элементлар ўзаро бир-бирлари билан боғланган, ўзаро таъсир этиб, муайян мувозанатда бўлиб, уйғунлик ҳосил қилган. Бирон компонент ёки элемент ўзгарса, бутун табиий комплексда ўзгариш рўй беради;

2) Табиатда тўхтовсиз модда ва энергиянинг айланма ҳаракати рўй бериб туради. Бу ҳаёт асоси;

3) Табиий жараёнларнинг ривожланишида муайян даврийликлар мавжуд (суткалик, йиллик, 12 йиллик, 33-35 йиллик ва кўп йиллик);

4) зоналик;

5) регионаллик.

6.2 Экологик ҳужжатларни расмийлаштириш

Экологик назорат объект-лари қуйидагилардан иборат:

ер, ер ости бойликлари, сувлар, ўсимлик ва ҳайвонот дунёси, атмосфера ҳавоси атроф муҳитга таъсир кўрсатувчи табиий ва техноген манбалар атроф муҳит ифлосланишига ва табиий ресурслардан нооқилона фойдаланилишига олиб келиши, фуқароларнинг ҳаёти ва соғлиғига таҳдид солиши мумкин бўлган фаолият, ҳаракат ёки ҳаракатсизлик.

Экологик назоратнинг турлари:

давлат экологик назорати;
идоравий экологик назорат;
ишлаб чиқариш экологик назорати;

жамоатчилик экологик назорати.

Ҳар қандай янги лойиҳа бўйича ишлаб чиқариш корхонасини ташкил этилишида **экология йўналиши бўйича 5**

та норматив-ҳужжат ишлаб чиқиши мажбурий тарзда қонунчилигимиз билан мустаҳкамланиб қўйилган. Булар:

АМТА – атроф муҳитга таъсири аризаси ҳақидаги ҳужжат;

ЭОА – экологик оқибатлар аризаси ҳақидаги ҳужжат;

ПДВ – атмосфера қатламига чиқариладиган ташламалар ҳақидаги норматив;

ПДС – ер қатламига чиқариладиган зарарли чиқинди оқавалар ҳақидаги норматив. Агар чиқинди сувлар канализация тармоғига уланса **КЭН** нормативи ишлаб чиқарилади ;

ПДО – ишлаб чиқариш корхонасининг фаолияти давомида ажраладиган саноат ва маиший чиқиндиларнинг ҳудудга ва атрофга жойлаштирилиши ҳақидаги норматив. Агар чиқиндилар экологик сертификатланган бўлса компенсацион тўловларга тортилмайди.

VII. МЕҲНАТНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ

7.1 Техника хавфсизлиги ва саноат санитария қоидалари

Ўзбекистон Республикасида хавфсиз ва қулай меҳнат шароитида ишлаш юзасидан фуқароларнинг ҳуқуқлари Ўзбекистон Республикаси Конституциясида (37-модда) мустаҳкамланиб қўйилган. Ушбу конституциявий кафолатни амалда рўёбга чиқарилишига қаратилган аниқ чора тадбирлар Ўзбекистон Республикасининг Меҳнат кодексига, «Меҳнатни муҳофаза қилиш тўғрисида»ги қонунига, бошқа бир қатор қонунлар ва қонун ости норматив ҳужжатларида белгиланган.

Меҳнат муҳофазаси - инсоннинг меҳнат жараёнидаги хавфсизлиги, сиҳат-саломатлиги ва иш қобилиятининг сақланишига қаратилган тадбирлар. Қонун ҳужжатларида меҳнат жараёнида қўлланиладиган ижтимоий-иқтисодий, ташкилий, техник, санитария-гигиена, даволаш-профилактика чора тадбирлари белгилаб қўйила-

ди. Меҳнат қилувчи шахс хавфсизлиги, саломатлиги, меҳнат қилиш қобилиятини ҳимоялаш, соғлом меҳнат шароитлари яратиш, касб касалликлари юз бериш хавфини олдини олиш, ишлаб чиқаришда жароҳатланишларга йўл қўймаслик кабилар меҳнат муҳофазаси олдидаги вазифалар ҳисобланади.

Меҳнат муҳофазасига оид талаблар ва стандартлар Меҳнат кодекси, «Меҳнатни муҳофаза қилиш тўғрисида»ги қонун талаблари асосида ишлаб чиқариладиган корхона ва ташкилотларнинг ички меҳнат тартиби қоидалари, жамоа шартномалари, тармоқ ёки минтақавий жамоа келишувлари, корхоналарнинг бошқа ички норматив ҳуқуқий ҳужжатларида, муайян соҳа, касб, иш жойларига оид бўлган Меҳнат муҳофазаси стандартларида белгилаб қўйилади. Мулкчилик шакли ва ҳўжалик юритиш усулидан

қатъий назар барча корхона, муассаса, ташкилотлар ўз ходимлари учун соғлом ва хавфсиз меҳнат шароитини яратиши, хавфсизлик техникаси чораларини кўриши, меҳнатни муҳофаза қилиш хизматларини ташкил этиши, бошқа ташкилий техник тадбирларни амалга ошириши шарт.

Меҳнатни муҳофаза қилиш — бу тегишли қонун ва бошқа меъёрий ҳужжатлар асосида амал қилувчи, инсоннинг меҳнат жараёнидаги хавфсизлиги, сиҳат-саломатлиги ва иш қобилияти сақланишини таъминлашга қаратилган ижтимоий-иқтисодий, ташкилий, техникавий, санитария-гигиена ва даволаш-профилактика тадбирлари ҳамда воситалари тизимидан иборат.

Ходимларга техника хавфсизлиги, ишлаб чиқариш санитарияси, ёнғин чиқишдан сақланиш ва меҳнатни муҳофа-

за қилишнинг бошқа қоидалари ҳақида йўл-йўриқлар бериш ҳамда ходимларнинг меҳнатни муҳофаза қилишнинг ҳамма талабларига риоя этишларини доимий равишда текшириб бориш вазифаси иш берувчи зиммасига юклатилади.

Меҳнат муҳофазасида қуйидаги асосий тушунчалар қўлланилади:

жамоавий ҳимоя воситалари — тузилиши ёки вазифаси жиҳатидан ишлаб чиқариш биноси ва ишлаб чиқариш жараёни билан боғлиқ бўлган, ходимларга зарарли ишлаб чиқариш омили ва (ёки) хавфли ишлаб чиқариш омили таъсирининг олдини олиш ёки уни камайтириш, шунингдек ифлосла нишлардан ҳимоя қилиш учун мўлжалланган техник воситалар ва бошқа воситалар;

зарарли ишлаб чиқариш омили — таъсири ходимнинг касб касаллигига чалинишига

олиб келиши мумкин бўлган ишлаб чиқариш омили;

иш ўрни — меҳнат фаолияти жараёнида ходимнинг доимий ёки вақтинчалик бўлиш жойи;

ишлаб чиқариш фаолияти — маҳсулот ишлаб чиқариш, хом ашёни қайта ишлаш, ишлар бажариш, хизматлар кўрсатиш чоғида амалга ошириладиган ҳаракатлар йиғиндиси;

ишлаб чиқаришдаги бахтсиз ҳодиса — ходимнинг иш берувчининг ҳудудида ҳам, унинг ташқарисида ҳам ўз меҳнат вазифаларини бажариши билан боғлиқ ҳолда, шу жумладан иш берувчи томонидан берилган транспортда иш жойига келатган ёки ишдан қайтаётган вақтда меҳнатда майиб бўлишига ёки соғлигининг бошқача тарзда шикастланишига олиб келган ва ходимни бошқа ишга ўтказиш заруратига, у касбга оид меҳнат қобилиятини вақтинча ёки турғун йўқоти-

шига ёхуд вафот этишига сабаб бўлган ҳодиса;

касб касаллиги — ходимнинг унга зарарли ишлаб чиқариш омили ёки хавфли ишлаб чиқариш омили таъсири натижасида юзага келган ва унинг касбга оид меҳнат қобилиятини вақтинча ёхуд турғун йўқотишига сабаб бўлган ўткир ёки сурункали касаллиги;

меҳнат шароитлари — меҳнатни амалга ошириш чоғидаги ижтимоий ва ишлаб чиқариш омиллари йиғиндиси;

меҳнатни муҳофаза қилиш — меҳнат жараёнида инсоннинг хавфсизлигини, ҳаёти ва соғлиғи, иш қобилияти сақла-нишини таъминлашга доир ҳуқуқий, ижтимоий-иқтисодий, ташкилий, техникавий, санитария-гигиена, даволаш-профилактика, реабилитация тадбирлари ҳамда воситалари тизими;

меҳнатда майиб бўлиш —

ишлаб чиқаришдаги бахтсиз ҳодиса оқибатида ходимнинг касбга оид меҳнат қобилиятини вақтинча ёки турғун йўқотиши;

ноқулай ишлаб чиқариш омиллари — зарарли ишлаб чиқариш омилнинг ва (ёки) хавфли ишлаб чиқариш омилнинг мавжудлиги;

хавфли ишлаб чиқариш омилли — таъсири ходимнинг шикастланишига олиб келиши мумкин бўлган ишлаб чиқариш омилли;

шахсий ҳимоя воситала-

ри — ходимга зарарли ишлаб чиқариш омилли ва (ёки) хавфли ишлаб чиқариш омилли таъсирининг олдини олиш ёки уни камайтириш, шунингдек ифлосланишлардан ҳимояланиш учун фойдаланиладиган техник воситалар ва бошқа воситалар.

Мармардан тайёрланган плиткалар ишлаб чиқаришнинг асосий технологик босқичларида ишлашда хавфсизлик қоидаларига қатъий риоя қилиш зарур.

**VIII. ТАДБИРКОРЛИК СУБЪЕКТЛАРИНИ
ИНТЕРНЕТ ТАРМОҒИ ОРҚАЛИ ДАВЛАТ
РЀЙХАТИДАН ЎТКАЗИШ МЕХАНИЗМИ**

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2013 йил 25 ноябрдаги 312-сонли “Тадбиркорлик субъектларини интернет тармоғи орқали давлат рўйхатидан ўтказиш механизмини жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарори билан мамлакатимизда 2014 йилнинг 1 январдан бошлаб тадбиркорлик субъектларини Интернет тармоғи орқали давлат рўйхатидан ўтказиш механизми жорий этилди.

Унга кўра, электрон рўйхатдан ўтказиш таъсис ҳужжатларини масофадан туриб ва интерактив расмийлаштириш йўли билан намунавий шакллар асосида тайёрлаш имконияти бўлган Ўзбекистон Республикаси интерактив давлат хизматлари ягона портали орқали амалга оширилади. Электрон рўйхатдан ўтказишда зарур ҳужжатларни илова қилган ҳолда рўйхатдан ўтказиш учун ариза бериш, шунингдек рўйхатдан ўтказилган

таъсис ҳужжатларини ва тадбиркорлик субъектларининг давлат рўйхатидан ўтказилганлиги тўғрисидаги гувоҳномани бериш электрон рақамли имзодан фойдаланган ҳолда амалга оширилади.

ТАДБИРКОРЛИК СУБЪЕКТЛАРИНИ ДАВЛАТ РЎЙХАТИДАН ЎТКАЗИШ МЕХАНИЗМИ

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2016 йил 28 октябрдаги «Тадбиркорлик субъектларини давлат рўйхатидан ўтказиш ва ҳисобга қўйиш тизимини такомиллаштириш тўғрисида» ги ПҚ-2646-сонли қарорига мувофиқ, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2017 йил 9 февралдаги 66-сонли қарори билан тасдиқланган “Тадбиркорлик субъектларини давлат рўйхатидан ўтказиш” тартиби тўғрисидаги Низом асосида амалга оширилади.

IX. ЯНГИ ТАШКИЛ ЭТИЛГАН ТАДБИРКОРЛИК СУБЪЕКТЛАРИНИ МОЛИЯЛАШТИРИШ ТАРТИБИ

Бугунги кунда банклар томонидан тадбиркорликни ривожлантириш учун кенг имкониятлар яратилган бўлиб, молиялаштириш дастурлари доирасида банклар томонидан турли хилдаги кредитлар таклиф этилмоқда.

Кредитларининг турлари бизнесни ривожлантириш, унинг рақобатбардошлигини таъминлаш билан боғлиқ бўлган исталган масалаларни ҳал қилишга имкон беради.

Кредит тақдим этиш тўғрисидаги қарор қабул қилишда банк мижознинг ҳақиқий ҳолати тўғрисидаги маълумотларга асосланади. Бунда эътибор расмий кўрсаткичларга эмас, балки молиялаштириш назарда тутилган бизнеснинг ривожла-

ниш истиқболларига қаратилади.

КРЕДИТ ОЛИШ УЧУН КЕРАКЛИ ҲУЖЖАТЛАР:

- кредит олиш учун ариза (кредит муддати, фоизи, мақсади кўрсатилган ҳолда);

- бизнес-режа (маҳсулот турлари, ишлаб чиқариш технологиялари, сотиб олинadиган ёки ижарага олинadиган асбоб ускуналар рўйхати, хом ашё заҳиралари, маҳсулотга бўлган талаб, ишлаб чиқариш самарадорлиги кўрсатилади);

- корхона ташкил қилинганлиги тўғрисидаги ҳужжатлар (гувоҳнома, Устав);

- таъминот ҳужжатлари (гаровга қўйиладиган кўчма ва кўчмас мулк, кафиллик).

ФЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР

1. Мелехова, Н.И. Қурилиш материалларининг физик-кимёвий ва технологик асослари: монография. Тула. 2011.
2. Козыренко, Е.И. Қурилиш материаллари саноати корхоналарининг барқарор ривожланишини бошқариш. Вестник. Экономика. -2010.
3. Савченкова, Т.В. Қурилиш материаллари: ўқув-услубий қўлланма. Т.В.Савченкова.- Томск: ТГАСУ, 2010.
4. Синельников О.Б. Табиий пардозбоп тошлар қазиб олиш -М. 2005.
5. Першин Г.Д. Мармар блокларни симли арра билан қазиб олишнинг технологик параметрларини асослаш. Дисс. М, 1992.
6. Бака М.Т. "Табиий тош технологияси". 2001.№ 10.
7. Сатторов З.М. Экология. – Т.:Sano-standart, 2018. – 362 б.
8. Сатторов З.М. Қурилиш экологияси. – Т.:Sano-standart, 2017. – 364 б.

“ЎЗСАНОАТҚУРИЛИШБАНК” АТБ

Манзил: 100000, Тошкент шаҳри.
Шаҳрисабз кўчаси 3-уй.

Мўлжал: “Ўзбекистон почтаси”,
“Ucell” бош офиси.

Алоқа учун: + 998 (78) 120-35-94

E-mail: info@uzpsb.uz

Сайт: sqb.uz

“ЎЗҚУРИЛИШМАТЕРИАЛЛИТИ” МЧЖ ИЛМИЙ- ТАДҚИҚОТ ВА ИНЖИНИРИНГ МАРКАЗИ.

Манзил: Тошкент шаҳри, Тафаккур кўчаси,
68-А уй.

Мўлжал: Дўстлик боғи,
“Ичан қалъа” меҳмонхонаси

Алоқа учун: (71) 254-92-01

E-mail: info@uzqmliti.uz

Сайт: uzqmliti.uz

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

**Мармардан пардозбop плиткалар ишлаб
чиқариш бўйича амалий услубий қўлланма**

Компьютерда тайёрловчилар:
Эрматов Ф., Алимжонов С.

Дизайнер:
Эрматов Ф.